

Thule-Distriktets Arkæologi.

Erik Holtved: *Archaeological Investigations in the Thule District I-II.*

Meddelelser om Grønland, Bd. 141, Nr. 1—2. 1944.

Af Therkel Mathiassen.

Dette nye, store Arbejde, en Bog paa 492 Sider, 49 Billedtavler og 109 Tekstfigurer, yder et nyt og meget vigtigt Bidrag til Grønlands Eskimo-Arkæologi, og til Eskimo-Arkæologien i det hele taget.

Ved den systematiske arkæologiske Undersøgelse af Grønlands eskimoiske Bebyggelse, som jeg for Kommissionen for videnskabelige Undersøgelser i Grønland paaegyndte i 1929 og fortsatte med de følgende Aar,¹⁾ var det ogsaa Meningen at foretage en grundig Undersøgelse af Thule Distriktet; men min Ansættelse ved Nationalmuseets forhistoriske Afdeling bevirkede, at jeg maatte slutte af med mit Grønlandsarbejde efter Rejsen til Julianehaab Distrikt i 1934. Men i Erik Holtved havde jeg fundet en Mand, i hvis Hænder jeg trygt lagde Fortsættelsen af Arbejdet. Som Medarbejder paa mine to sidste Rejser, til Diskobugten i 1933 og Julianehaab i 1934, havde jeg lært ham at kende som en grundig og dygtig Udgraver og samtidig som en Mand, der i sjælden Grad egnede sig for Ekspeditionslevet.

De to Aar 1935—37 tilbragte Holtved saaledes i Thule Distriktet. Om Rejsens Forløb er der i Geografisk Tidsskrift 1938 givet en foreløbig Rapport.²⁾

Ankomsten til Thule skete 11. August, og Resten af denne første Sommer arbejdedes der med Udgravning af gamle Husruiner paa den store gamle Boplads Ūmánaq ved selve Thule. Sommeren 1936

¹⁾ Therkel Mathiassen: Inugsuk. Medd. o. G. 77. 1930. Ancient Eskimo Settlements in the Kangâmiut Area. Smst. 91 Nr. 1. 1931. Prehistory of the Angmagssalik Eskimos. Smst. 92 Nr. 4. 1933. Contributions to the Archaeology of Disko Bay. Smst. 93 No. 2. 1934. The former Eskimo Settlements on Frederik VI's Coast Smst. 109 Nr. 2. 1936. The Eskimo Archaeology of Julianehaab District. Smst. 118 Nr. 1. 1936. Se ogsaa Artikler i Geografisk Tidsskrift 1930. En sammenfattende Oversigt i Skrællingerne i Grønland. 1935.

²⁾ Se iøvrigt Holtveds Bog Polareskimoer. 1942.

tilbragtes i Inglefield Land Nord for Snævringen ved Smith Sund, hvor der udgravedes en Række gamle Ruinpladser, kendt fra Knud Rasmussens Rejser, Inuarfigssuaq og Ruinøen i Marshall Bay, Kap Kent og Kap Russell Nord derfor og Aunartoq Syd derfor. Rejsen hertil og Opholdet heroppe, langt det nordligste Sted, hvorpaa der er foretaget arkæologiske Udgravninger, var ikke uden Vanskeligheder; men takket være Holtveds store Energi og hans Evne til at omgaas Eskimoerne, lykkedes det at gennemføre Udgravningen, der bragte rigt Udbytte: Ved Inuarfigssuaq udgravedes 28 Husruiner og to større Møddinger, paa Ruinøen udgravedes 6, ved Kap Kent 6, Kap Russell 2 og Aunartoq 2 Husruiner; dette gav ialt en Oldsagssamling paa ca. 2400 Genstande.

Sommeren 1937 tilbragtes atter ved Thule indtil Hjemrejsen 13. August. Der gravedes i de gamle Husruiner, hvoraf der ialt undersøgte 22, samt to større Møddinger, navnlig et større Parti af den kendte „Comer's Mødding“, hvorfra Kaptajn G. Comer og 2. Thule Ekspedition havde fremskaffet rige Fund; ved sin Tykkelse og Lagenes forskellige Karakter blev denne Mødding meget vigtig for Tidsbestemmelserne. Ialt fremgravede Holtved ved selve Thule (Ůmánaq) ca. 8600 Genstande. Hele den store Oldsagssamling, ca. 12000 Stykker, blev ved Hjemkomsten overdraget til Nationalmuseet.

Thule-Distriktet er en Nøglestilling i Grønlands Arkæologi, og Bearbejdelsen af et saa stort, systematisk udgravet Materiale herfra maatte kunde bringe interessante nye Resultater. Og heri bliver man heller ikke skuffet, naar man læser den store med Billeder og Planer rigt udstyrede Bog. Den falder i to Dele: En deskriptiv Del, hvori Ruiner og Fund er udførligt beskrevet, med mange nyttige Oversigtstabeller og et Væld af Billeder; og en sammenfattende Del, hvori Stoffet analyseres og sammenstilles og de mere generelle Slutninger drages. Alt ialt et Mønster paa en sober og nøgtern Behandling af et stort og vanskeligt overskueligt Stof.

Bogens Hovedresultat er Redegørelsen for den Kulturudvikling, der har fundet Sted i denne den nordvestligste Del af Grønland. Og de Resultater, der her er naaet, er overraskende, ja delvis sensationelle.

Den ældste Kultur, vi finder i Thule Distriktet, er den mærkelige Dorset-Kultur, der ellers kun kendes fra Egnene omkring Hudson Strædet og Baffinland,³⁾ en ejendommelig fremmedartet udseende

³⁾ Nogle faa Dorset-Genstande havde jeg dog tidligere beskrevet i et af Lauge Koch hjembragt Fund fra Hall Land, endnu nordligere end Inglefield Land. (Medd. o. Grøn. 71. 1928).

Eskimokultur, der karakteriseres ved smaa Flintblade til Vaaben og Værktøj, smaa spinkle Redskaber af Ben og en særpræget Stregornamentik. Den kendes kun fra nogle Møddinger ved Inuarfigssuaq; men iøvrigt findes der Sager af disse Typer spredt i forskellige gamle Husruiner, hovedsagelig i Inglefield Land.

Dernæst optræder en Fase af Thule-Kulturen, den gamle højtudviklede Sødyrfangst-Kultur, som vi især kender fra en Række Bopladser i Arktisk Canada. Hertil hører de fleste af Husruinerne ved Inuarfigssuaq; i en af Møddingerne her ser vi, hvordan de nedre Lag tilhører Dorset, de øvre Thule-Kulturen, vigtigt for Forstaaelsen af Aldersforskellen mellem de to.

Igennem en lidt yngre Fase af denne Thule-Kultur, repræsenteret ved nogle faa Ruiner ved Inuarfigssuaq, Husene ved Kap Kent og Kap Russell, de ældste Huse ved Thule og den ældste Del af Comer's Mødding, naar vi frem til den næste Kulturperiode, Inugsuk-Kulturen, saadan præget af Hvalfangst, opkaldt efter Bopladsen Inugsuk ved Upernivik. Inugsuk-Kulturen er direkte afledt af Thule-Kulturen, men rigere end denne, dels ved Videreudvikling, dels ved forskellige Tilskud udefra, blandt andet fra Nordbokulturen i det sydlige Vestgrønland. Thule-Omraadets Inugsuk-Kultur afviger fra Vestgrønlands ved, at den paa visse Punkter er blevet staaende paa et ældre Præg; saaledes spiller de gamle Thule-Harpunspidser med aaben Skaftgrube stadigvæk en stor Rolle, medens de i Vestgrønland er trængt stærkt tilbage til Fordel for dem med lukket Skaftgrube. Inugsuk-Perioden er repræsenteret af de fleste af Husene ved Thule og det meste af Comer's Mødding. Et lidt yngre Stadium af den repræsenteres af andre Huse ved Thule og det yngste af Comer's Mødding.

Men saa optræder der her i Inugsuk-Kulturens Tid et overraskende nyt Indslag med Bopladsen paa Ruinøen ved Inuarfigssuaq, en Kultur, der er stærkere knyttet til Alaska, navnlig dennes Punuk-Fase, end nogen anden Kultur i Grønland og Arktisk Canada. Holtved opfatter denne Ruinø-Gruppe som en Nyindvandring fra Alaska, foregaaet direkte tværs over Øerne i det arktiske Arkipelag uden at berøre Baffinland og Fastlandskysten ved Hudson Bay og Nordvestpassagen, og der er næppe Tvivl om, at han har Ret heri. I to Husruiner ved Thule træffer vi Ruinøfolkenes Indflydelse. De „Køkkener“ med aabent Ildsted, som vi kender i Huse fra Thule og Vestgrønlands Inugsuk-Kultur, synes at stamme fra dette Indslag.

Tidspunktet for denne Ruinø-Indvandring og samtidig for Thule Distriktets Inugsuk-Kultur angives af de Nordbosager, der ganske

overraskende fandtes, ikke alene ved Thule, men ogsaa paa Ruinøen helt oppe i Inglefield Land: Spillebrikker, Ben af Metalgryde, Kam, Ske-Futteral, Knivblad m. m. Selve Nordbosagerne tillader ingen nøjere Datering; men de henfører i hvert Fald Tidspunktet til Middelalderen og højst sandsynligt til 14. Aarhundrede, da vi har Nordboindslaget ved Inugsuk, og hvor vi igennem Runestenen ved Kingigtorsuaq ved, at der har været Nordboer oppe i Uperniviks Distrikt. Hvad enten der nu har været Nordboer oppe i Thule Distriktet — og helt umuligt er dette vel ikke, selv om de næppe har været helt oppe i Inglefield Land — eller Nordbosagerne ved Tuskhandel med sydligere boende Eskimoer er naaet herop, saa giver de os en Idé om, hvor i Tiden vi befinder os; og dette bekræftes ogsaa af den nære kulturelle Tilknytning, der er mellem Inugsuk-Kulturen ved Thule og selve Inugsuk. Vi faar herved fat i en nogenlunde brugbar absolut Datering af i hvert Fald een af Kulturfaserne i Thule-Distriktet, og med dette som Grundlag har Holtved lavet en skønsvist Datering ogsaa af de andre af Distriktets Kulturperioder:

Dorset-Kulturen: 10. Aarhundrede eller før.

Thule-Kulturen: 11.—12. Aarhundrede.

Ældre Overgangskultur: 13. Aarhundrede.

Inugsuk-Kulturen: 14.—15. Aarhundrede.

Ruinø-Gruppen: 14. Aarhundrede.

Yngre Overgangskultur: 16. Aarhundrede.

Moderne polareskimoisk Kultur: 19. Aarhundrede.

Fund fra 17.—18. Aarhundrede er ikke gjort i Thule Distriktet.

Naar Dorset-Kulturen er sat til 10. Aarhundrede, skyldes dette, at Are Frode skriver, at da de første Nordboer omkring 985 kom til Grønland, traf de Vidnesbyrd om, at Landet havde været beboet af Skrælinger; dette kan da muligvis have været Dorset-Eskimoer,⁴⁾ hvis Spor man dog endnu ikke har fundet ved Gravninger i det sydlige Grønland.

Saaledes ser Holtveds kronologiske Skema for Thule-Distriktet ud, vundet ved et grundigt Studium af de forskellige Redskabsformers Forekomst og ved en forsigtig og nøgtern Vurdering af de kronologiske Holdepunkter; der vil næppe kunne indvendes noget væsentligt herimod.

Men denne kronologiske Bygning giver os langt videre Perspektiv-

⁴⁾ Sikker paa, at det ikke har været Thule-Eskimoer, kan man dog ikke være; der er intet i Vejen for, at Thule-Kulturen kan gaa saa langt tilbage og Dorset-Kulturen være endnu ældre.

tiver. Naar man ser paa en Globus, opdager man, at Thule-Distriktet i Virkeligheden indtager en ret central Stilling indenfor hele Eskimo-Omraadet. Til den ene Side ligger den mægtige Ø Grønland, og her fører der vigtige Færdselsveje over Melvillebugten til Vestgrønland og Nord om Grønland til Østgrønland. Til den anden Side ligger det canadiske arktiske Arkipelag, hvorfra det er muligt, omend ret besværligt, at komme direkte til Mackenzie-Mundingen, hvortil Afstanden ikke er saa stor som til Kap Farvel. Men denne Rute har næppe været Alfarvej. Den store Slæderute fører fra Thule over Ellesmere Land og North Devon til det nordlige Baffinland, hvorfra man langs Kysten kan naa Hudson Strædet og Labrador, medens Hovedvejen gaar tværs igennem Landet til Iglulik og herfra langs Melville Halvøens Østkyst til Trafikknudepunktet i Repulse Bay, hvorfra en Vej gaar sydpaa langs Østkysten af Hudson Bay og en anden, Hovedvejen, vestpaa, langs Nordvestpassagen til Mackenzie og Alaska. Thule-Distriktet er saaledes et Omraade, hvorigennem man kan vente, at der er gaaet mange Vandringer og Kulturpaavirkninger; og derfor vil Opbygningen af et fast kronologisk Skema her have Betydning viden om.

Holtved forsøger da ogsaa at „hægte“ de forskellige Kulturgrupper i de andre Dele af Eskimoomraadet paa Skemaet fra Thule, idet han ved en omhyggelig Analyse af disse Kulturers større eller mindre Tilknytning til Thule-Distriktets forskellige Kulturfaser søger at finde ud af, hvilke af dem, de staar nærmest; ved Sammenligningen benyttes i udstrakt Grad Statistik, idet Kulturerne opløses i deres Elementer og Forekomsten eller Ikke-Forekomsten af disse indenfor Thule-Distriktets Skala efterprøves; hvor disse Elementer forekommer hyppigst, vil vedkommende Kultur have sin nærmeste Tilknytning.

For Grønlands Vedkommende er der ikke sket større Ændringer; navnlig i Vestgrønland ligger Kronologien nu nogenlunde fast, og den og den af Holtved opbyggede i Thule støtter gensidig hinanden. Den eneste væsentlige Ændring er, at det ret lille Fund fra en Gruppe Husruiner paa Igdlutalik i Ritenbenk Distrikt, som jeg ansaa for at være ældre end Inugsuk-Kulturen, nu viser sig at tilhøre et gammelt Afsnit af denne.

For det centraleskimoiske Omraade bringer Holtveds Metode interessante Resultater. For de vigtige Bopladser her, Naujan i Repulse Bay, Mitimatalik og Qilalukan i det nordlige Baffinland, Kûk paa Southampton Island og Malerualik paa King Williams Land, kunde jeg ikke tilvejebringe nogen absolut Kronologi, men kun en relativ, idet jeg ansaa Naujan og Malerualik for ældre end de tre

andre Fund. Naujans Alder anslog jeg paa Grund af den betydelige Landhævning, der maatte være sket siden, til omkring et Aartusinde, noget der dog kun var rent Gætteværk; paa den anden Side mente jeg ikke, at de yngste Fund fra Naujan og Qilalukan var mere end nogle Aarhundreder gamle. Holtved naar nu til det Resultat, at den centrale Thule-Kultur næppe kan være ældre end 14. Aarhundrede, idet dog maaske de ældste Huse ved Kûk kan gaa ned i 13. Selv Naujan-Fundet, som jeg ansaa for det ældste, skulde høre hjemme i 14. Aarhundrede og saaledes være samtidig med den grønlandske Inugsuk-Kultur. Men dette er et Forhold, jeg senere skal vende tilbage til.

Ogsaa Alaskas Kulturstadier trækker Holtved ind i Sammenligningen med Thules, omend med stor Forsigtighed paa Grund af den betydelige Afstand; men Ruinø-Fundet viser med stor Sikkerhed, at der har været en direkte Forbindelse; Usikkerheden kommer blot, naar man skal til at vurdere den Tid, Forbindelsen har taget. Stedet, hvor Alaskas Kronologi er opbygget, ligger paa St. Lawrence Island i Beringshavet, hvor Amerikanerne Collins, Geist og Rainey har foretaget store Gravninger. Den ældste Kultur her er „Old Bering Sea“, med en mærkelig rig Skulptur-Ornamentik, derefter følger „Punuk“ med en simplere Stregornamentik og endelig en Thule-lignende Kultur, der efterfølges af og staar nær den fra det 19. Aarhundrede kendte moderne Alaska-Kultur. Den af disse Kulturstadier, som Ruinø-Gruppen maa være udsprunget fra, er utvivlsomt Punuk. Giver vi et Aarhundrede til Vandringen, vil dette sige, at Alaskas Punuk-Kultur næppe er ældre end 13. Aarhundrede; Old Bering Sea hører saaledes sandsynligvis hjemme i 11.—12. Aarhundrede og skulde saaledes være samtidig med Inglefield Lands Thule-Kultur. Dette rykker Old Bering Sea betydeligt frem i Tiden i Forhold til de amerikanske Arkæologers Datering og gør det samtidig umuligt med Collins at se denne som Oprindelsen til den østlige Thule-Kultur; efter Holtved synes Old Bering Sea og Thule saaledes snarere at være omtrent samtidige Parallelforeteelser, vel fremvoksede paa et fælles Grundlag. Men det maa jo indrømmes, at Afstanden fra Thule til Beringshavet er stor, og Kronologiens Usikkerhed vokser med Afstanden.

Nogen Klaring af de store Problemer om Eskimokulturens Oprindelse og det genetiske Forhold mellem de gamle Kulturgrupper, Dorset, Thule, Old Bering Sea og Rensdyreskimoerne, giver Gravningen i Thule naturligvis ikke; der maa man søge til Arkæologien i de vestlige Egne. Men visse nye, vigtige Træk giver den alligevel, hvis da ellers de foran omtalte Overvejelser holder Stik. Paa et vist

Tidspunkt maa der i de vestlige Egne have eksisteret en gammel Eskimokultur med runde Huse og Modhageharpunspidser med aaben Skaftgrube, en Slags „Proto-Thule-Kultur“, hvorfra paa den ene Side Old Bering Sea, paa den anden Side Thule-Kulturen er opstaaet; om Dorset-Kulturen saa igen er en Gren paa samme Stamme, eller om den skyldes Paavirkning fra indianske Kulturer, maa siges at være usikkert. Ogsaa Rensdyreskimoernes Stilling er usikker; jeg mener stadigvæk, at den naturligste Forklaring er, at de, som Birket-Smith opfatter som en Rest af Ureskimoerne, er en Gruppe Kysteskimoer, der af Rensdyrflokkene er lokket ind paa Barren Grounds og der har mistet den Side af deres Kultur, der vender mod Kysten.⁵⁾ Holtved synes at vakle mellem de to Forklaringer; men det er jo et stort og vidtrækkende Problem, som hans Materiale ikke yder noget afgørende Bidrag til at løse. Man maa haabe, at de store Gravninger i Alaska, som Helge Larsen og Rainey har foretaget i de senere Aar, maa kunne belyse nogle af disse Problemer.

Naujan-Bopladsens Alder.

Der er et Punkt i Holtveds Arbejde, som jeg kunde have Lyst til at diskutere lidt udførligere, idet jeg ikke er helt enig med ham. Det er Spørgsmaalet om Naujan-Bopladsens Alder. Naujan-Fundet er jo Kærnen i mit Arbejde om Centraleskimoernes Arkæologi.⁶⁾ Det er det største og efter min Mening det ældste af de store Fund fra den canadiske Thule-Ekspedition og repræsenterer denne i dens mest oprindelige Form. Nu er Holtved ved Sammenligning med Thule Distriktet kommet til den Opfattelse, at Naujan er af omtrent samme Alder som Mitimatalik, Qilalukan og Kûk, idet dog Mitamatalik og Kûk maaske er en Smule ældre, Qilalukan en Smule yngre end Naujan, men at de alle i Tid nærmest svarer til Thules Inugsuk-Fase, der hører hjemme i 14.—15. Aarhundrede, dog snarest dennes ældre Del. Jeg er dog snarere tilbøjelig til at tro, at Naujan maa paralleliseres med Thule-Kulturen i Inglefield Land, og at det samme er Tilfældet med Mitimatalik, medens Qilalukan antagelig tidsmæssigt hører sammen med Thules Inugsuk-Fase.

Lad os se paa, hvordan Holtved naar til dette Resultat. Han regner med ialt 235 Kulturelementer i Naujan-Fundet. Af disse fore-

⁵⁾ Se min Diskussion med Birket-Smith om dette Spørgsmaal i Geografisk Tidsskrift 1929.

⁶⁾ Therkel Mathiassen: *Achæology of the Central Eskimos I-II*. Rep. of the Fifth Thule Expedition 1921—24. Kbhvn. 1927, Bd. I, S. 6—102.

kommer i Thule Distriktet følgende Antal i de forskellige Kulturtrin:

Kun i 11.—12. Aarhundrede	7	} 14
11.—13. „	3	
Kun i 13. Aarhundrede	4	
11.—15. Aarhundrede	25	} 124
11.—16. „	34	
11.—19. „	34	
13.—15. „	12	
13.—16. „	14	
13.—19. „	5	
Kun i 14.—15. „	24	} 39
14.—16. „	9	
14.—19. „	4	
Kun i 16. Aarhundrede	2	

Dette giver ialt 177 Elementer. De resterende 58 Elementer fra Naujan er ikke fundet ved Gravningerne i Thule-Distriktet; men af disse er de 37 fundet andetsteds i Grønland; disse Elementer maa saaledes antages at have passeret igennem Thule Distriktet, og det er saaledes tilfældigt, at de ikke er fundet. De andre 21 Elementer adskiller saaledes Naujan fra Thule Distriktet.

Efter denne Opgørelse ser det virkelig ud til, at Naujan staar 14.—15. Aarhundredes Kultur nærmest, idet den har 39 Elementer fælles med den yngre Gruppe og kun 14 med den ældre, idet man ser bort fra den store Gruppe fælles Elementer paa 124.

Imidlertid er jeg tilbøjelig til at tro, at Holtveds statistiske Metode her har ført til et misvisende Resultat. Aarsagen hertil er, mener jeg, at han har „udpindet“ sine Kulturelementer lidt vel stærkt. Hvad man vil regne med eller ikke regne med som et særligt Kulturelement, er naturligvis i nogen Grad en Skønssag. Her er Holtved gaaet meget vidt i Benyttelsen af Begrebet „Element“, og jeg mener, at han paa visse Punkter er gaaet for vidt, for Eks. naar han regner samme Redskabsform, lavet af forskelligt Materiale (Rentak, Hvalrostand, Hvalben, Træ, Hvalbarde m. m.) som flere forskellige Elementer, eller naar han regner Legetøjsstykker, der efterligner „voksne“ Redskaber, som særlige Elementer; jeg vil ogsaa mene, at der maaske er lovlig mange usikre og lidet karakteristiske Former med. Det er rigtigt nok, at det ofte er paa de smaa Træk, at Kulturforbindelser kan aflæses; men jeg vil alligevel mene, at man i noget højere Grad, end Holtved her har gjort, bør sondre mellem væsentligt og uvæsentligt, selv om der naturligvis altid er en vis Margin for Diskussion om, hvorvidt en Type bør tages med eller ej.

Med disse Synspunkter for Øje har jeg gennemgaaet Naujan-Fundet og er kommet til det Resultat, at det indeholder 173 Elementer, der egner sig til Sammenligning med andre Fund. Af disse er de 32 ikke fundet i Thule Distriktet; men heraf er de 13 fundet andetsteds i Grønland, saa kun 19 Elementer vides ikke at have været kendt i Grønland (hvilket igen vil sige i Thule Distriktet). De resterende 141 Elementer forekommer paa følgende Maade i Thule Distriktets Kulturgrupper:

Kun i 11.—12. Aarhundrede	12	} 20
11.—13. „	4	
Kun i 13. Aarhundrede	4	} 102
11.—15. Aarkundrede	83	
13.—15. „	19	
Kun i 14.—15. „	16	
Ruinø-Gruppen alene	2	
Dorset-Gruppen alene	1	

Som Sammenligning kan anføres, at ved Qilalukan forekommer 108 af Thule-Elementerne. De yngste Kulturgrupper i Thule, 16.—19. Aarhundrede, er ikke taget med her, da de ikke indeholder Typer, der ikke ogsaa forekommer i 14.—15. Aarhundrede og saaledes ikke betyder noget i denne Forbindelse. En anden Forskel fra Holtveds Tabel er, at i denne er Formerne fra Ruinø-Gruppen medregnet i Tallene fra 14.—15. Aarhundrede, medens de ikke er medregnet her. Ruinø-Gruppen repræsenterer jo et nyt og fremmed Element, formentlig kommende som en Indvandring udefra, direkte fra Alaska, udenom det centrale Eskimoomraade; naar man skal undersøge Kulturforbindelserne og derigennem Samtidighed mellem Naujan, der ikke er berørt af Ruinø-Vandringen, og Thule Distriktet, maa man saaledes se bort fra de Former, denne Vandring har forøget Thule Distriktet med, da de jo aldrig vil kunne tages som Argument for Berøring mellem Naujan og Thule.

Tabellen viser, at Naujan synes at have større Tilknytning til Thule Kulturen i Inglefield Land, 11.—13. Aarhundrede, og da navnlig dennes ældre Del, end til Inugsuk-Perioden, 14.—15. Aarhundrede, idet det, bortset fra de 102 fælles Elementer, har 20 Elementer fælles med den første (heraf 16 i dennes ældre Del, 11.—12. Aarh.) og kun 16 i den anden Gruppe. Forskellen er tilsyneladende ikke stor; men i Virkeligheden betyder de 16 Elementer, der forekommer i 11.—12. Aarh., langt mere end de 16, der forekommer i 14.—15. Sagen er jo den, at hvor stor Chance, der er for at finde en Type i et Fund, i høj Grad afhænger af Fundets

Størrelse. For at vise, hvad dette betyder i denne Sammenhæng, skal her anføres det samlede Antal Fundgenstande (bestemmelige Sager), der haves fra de forskellige Kulturstadier i Thule Distriktet:⁷⁾

Dorset (10. Aarhundrede).....	218
Thule (ældre) (11.—12. Aarhundrede).....	863
„ (yngre) (13. Aarhundrede)	853
Inugsuk (14.—15. Aarhundrede).....	2899
Ruinø-Gruppen (14. Aarhundrede)	731

Inugsuk-Stadiet indeholder saaledes 3—4 Gange saa mange Sager som Inglefield Lands gamle Thule-Kultur, og følgelig er Chancen for, at en Type er fremkommet ved Gravningen, 3—4 Gange større i den første Fundgruppe end i den sidste; og navnlig betyder det, at Mangelen paa en Forms Tilstedeværelse vejer langt mere til i Inugsuk-Gruppen end i Thule-Gruppen. Som Sammenligning kan det anføres, at Naujan-Fundet indeholder ca. 2200 og Qilalukan ca. 1500 bestemmelige Stykker.

Den nære Tilknytning mellem Naujan og Inglefield Lands Thule-Kultur ses imidlertid endnu stærkere, naar man gaar mere i Detailler. Særlig klart er det med *Harpunspidserne*, der plejer at være et af de mest fintmærkende Elementer og saaledes er noget af det bedste til at vise Kulturforbindelser. Nedenstaaende Tabel viser det absolutte Antal og Procentmængden af Harpunspidserne af de fire Hovedgrupper: Sammentrykte med aaben og lukket Skaftgrube og fladtrykte med aaben og lukket Skaftgrube, i tre af Thule Distriktets Kulturstadier og ved Naujan og Qilalukan.

	Thule Distrikt						Naujan		Qilalukan	
	11.-12.Aarh.		13. Aarh.		14.-15.Aarh.					
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Smtrk., aaben Skg. ..	26	67	7	39	65	54	43	81	35	75
Smtrk., lukket Skg. ..	13	33	7	39	46	39	7	13	5	11
Fladtr., aaben Skg. ..	0	0	3	17	2	2	0	0	6	12
Fladtr., lukket Skg. ..	0	0	1	5	6	5	3	6	2	4

Ved Mitimatalik er kun fundet 3 Harpunspidser, alle af første Gruppe.

Efter dette staar Naujan ogsaa Thules 11.—12. Aarh. nærmest, ja staar egentlig paa et endnu ældre Trin, idet de egentlige Thule-

⁷⁾ Det havde været en Behagelighed for Læseren, om disse Tal havde været opført i Bogen; nu maa man selv tælle dem sammen.

Harpunspidser, sammentrykte med aaben Skaftgrube, her er endnu stærkere dominerende. Qilaluken staar paa et lidt senere Trin; ganske vist er Thule-Harpunerne stadigvæk stærkt dominerende, men en stor Del af dem er de lange Modhageharpunspidser med flere Modhager, der hverken kendes fra Naujan eller fra Thule-Distriktet, og som utvivlsomt skyldes en senere Særudvikling i den centrale Thule-Kultur. Et andet vigtigt Træk er, at den yngste Harpunspids-Gruppe, den flade med aaben Skaftgrube, kendes fra Thules Inugsuk-Fase og Qilalukan, men ikke fra Naujan og Inglefield Land.

Et andet interessant Forhold er mellem Modhage- og Tersharpunspidser indenfor Thule-Gruppen. Her ser Tallene, omregnet i Procent, saadan ud:

Harpunspidser smtr., aaben Grube	Thule Distrikt			Centrale Omraade	
	11.-12.Aarh.	13. Aarh.	14.-15.Aarh.	Naujan	Qilulakan ⁸
Modhageharpuner .	73	57	29	60	54
Tersharpuner	27	43	71	40	46

Alle 3 Harpuner ved Mitimatalik er Modhageharpuner.

Ogsaa her slutter Naujan sig nærmere til Inglefield Lands Thule-Kultur end til Inugsuk-Kulturen; men her skal man være forsigtig med at drage for vidtgaaende Slutninger, da Anvendelsen af disse to Slags Harpunspidser, der rimeligvis har været benyttet til forskellige Slags Fangst dyr, i nogen Grad maa afhænge af den tilstedeværende Mængde af disse Fangst dyr, altsaa en geografisk Faktor.

Langt vigtigere kronologisk set er utvivlsomt et andet Forhold, som baade amerikanske Arkæologer (Jenness, Collins) og ogsaa Holtved lægger stor Vægt paa. Det er den Maade, hvorpaa Surringen omkring Harpunspidsens aabne Skaftgrube er anbragt. Den ældste Metode er, at den gaar igennem et Par smalle Slidser, medens man senere gaar over til at lade den gaa igennem et Par borede Huller; af og til, vistnok oftest ret sent, ligger Surringen i et indsenket Leje. Holtved benytter, utvivlsomt med Rette, dette Forhold ved sin Diskussion om Aldersforholdet mellem Fundene ved Thule og Inglefield Land.

Hvis vi nu undersøger, hvordan dette Forhold ligger ved Naujan og Qilalukan og i Thule-Distriktets forskellige Stadier, faar vi følgende Tabel, der kun omfatter de egentlige Thule-Harpunspidser, de sammentrykte; Tallene er angivet i Procent.

⁸) I denne Tabel er de lange Modhageharpuner med mere end to Modhager ikke medregnet.

	Thule Distrikt			Centrale Omraade	
	11.-12.Aarh.	13. Aarh.	14.-15.Aarh.	Naujan	Qilalukan
Slidser	73	29	9	74	10
Huller.....	27	71	91	21	53
Lejer.....	0	0	0	5	37

Af de tre Harpunspidser fra Mitimatalik har i hvert Fald de to Slidser.

Der er saaledes ingen Tvivl om, at Naujan-Fundets Harpunspidser staar Inglefield Lands Thule-Kultur meget nær, samtidig med at Qilalukan staar nærmest Inugsuk Fasen, 14.—15. Aarhundrede.

Et andet Træk, der knytter Naujans Harpunspidser til Inglefield Land, er Ornamentiken. Det Y-Ornament, vi hyppigst finder paa Naujan-Harpunerne, genfinder vi paa 4 Harpuner ved Inuarfigsuaq, men kun paa een i Thules Inugsuk-Fase og slet ingen ved Qilalukan; Trekantornamentet foran Linekanalen har vi ogsaa kun ved Naujan og i Inglefield Lands Thule-Kultur, og det samme er Tilfældet med de rudimentære Sideblad-Furer, der dog ogsaa kendes fra Ruinø-Gruppen, frisk importeret fra Alaska, hvor disse Sideblade er hyppige.

Alt ialt staar Naujans og Inglefield Lands Thule-Kulturs Harpunspidser hinanden overmaade nær, egentlig forbavsende nær, naar man tager Afstand og Milieu i Betragtning; og dette kan næppe forklares paa anden Maade end ved Overensstemmelse i Tid.

Men der er flere vigtige Oldsagsformer, som er fælles for Naujan og Thules 11.—12. Aarhundrede, men ikke kendes fra Inugsuk-Fasen, saaledes det mærkelige Knivskaft, der bestaar af to Længdehalvdele, der surres sammen om Skaftet, den lange Flænsekniv, Tørvehakken med Grube for Skaftet, Vingeknappen m. fl. Holtved anfører Knivbladene med Sideblade som et vigtigt Træk, hvorved Naujan staar nærmere 14.—15. end 11.—12. Aarhundrede; jeg mener dog, at de Dorset-Knive, der findes i Thule-Husene i Inglefield Land, staar Naujan-Knivene nærmere end Inugsuk-Knivene med deres tynde Bladdel og lange Fure. Flintredskaber er langt hyppigere i Naujan og Inglefield Land end i Thules Inugsuk-Kultur. Endelig er der visse negative Træk, der ogsaa er af Betydning; saaledes kendes Sælkradser, bevægelig Lansespids, Stenkølle med Bardehaandtag, Ulo med Bardebevikling og Briksemaatte af Hvalbarde fra Qilalukan og Inugsuk-Kulturen, men hverken fra Naujan⁹⁾ eller Inglefield Land.

⁹⁾ Det som Fig 15 afbildede Bardestykke fra Naujan er meget tvivlsomt som Briksemaatte.

Imidlertid er der jo ogsaa Forskelle mellem Naujan og Inglefield Lands Thule-Kultur. Naujan har 19 Typer, der ikke er kendt i Grønland, og blandt dem er der vigtige, delvis ret hyppigt forekommende Former som Harpunforskæft med Sidehul, Fugleharpun, Toboggen, Fuglefigurer af Hvalrostand¹⁰⁾ og Keramik, Typer, der for største Delen heller ikke kendes fra Qilalukan, og som saaledes tyder paa en begyndende Særudvikling ved Naujan; de to førstnævnte Former kendes fra et ret sent Gravfund ved Naujan, tydende paa, at i hvert Fald disse to Former hører til de yngste ved Naujan.

Der findes ogsaa Former i Inglefield Lands Thule-Kultur, som ikke kendes fra Naujan. Holtved anfører S. 140 en Liste over Typer fra Inuarfigssuaq, som ikke kendes fra den canadiske Thule-Kultur. Denne Liste vil dog kunne reduceres stærkt; nogle af Elementerne kendes faktisk fra den canadiske Thule-Kultur, omend ikke alle fra Naujan; andre hører til Dorset-Kulturen og betyder saaledes intet i denne Sammenhæng; atter andre anser jeg for usikre eller lidet udprægede Former. Som de vigtigste, der bliver tilovers, kan anføres Harpunspidsen, sammentrykt, med lukket Skaftgrube, med Blad parallel med Linekanalen, Hvirvel, Gravestok (kan være vanskelig at erkende), krogformet Fingerbølholder, flettet Kurv (bevares vanskeligt), Kam med sekskantet eller til Siden udbuet Haandgreb og Glimmerspejl.

Alt ialt vil jeg dog mene, at disse to Fund, Naujan og Inglefield Lands Kultur, staar hinanden saa nær, at de maa være omtrent samtidige. Dermed være dog ikke sagt, at Inglefield Lands Thule-Kultur er direkte afledt af Naujan; de foran nævnte Særformer fra Naujan tyder ikke herpaa; snarere er de to Fund afledt fra en fælles Rod, en Thule-Kultur, der har de Typer, som de to Fundgrupper har tilfælles; men Adskillelsen liggere næppe langt tilbage. Jeg vil saaledes mene, at naar man sætter Naujan til 11.—13. Aarhundrede, kan det ikke være meget galt; jeg er tilbøjelig til at tro, at dets yngste Dele rækker lidt længere ned i Tiden end den ældste Thule-Gruppe i Inglefield Land, maaske samtidig med den yngre Fundgruppe her.

Et ejendommeligt Forhold er det, at der i Inglefield Land ikke synes at være Stengrave i Tilknytning til Bopladsen, medens der omkring Naujan-Bopladsen findes mange Stengrave; der kunde synes at være en Forskel her. Imidlertid synes de Grave ved Naujan, hvorfra der haves Gravgoods, at tilhøre et sent Afsnit af Bebyggelsen

¹⁰⁾ Det ene Stykke fra Íta kan være medbragt af de i 19. Aarh. indvandrede Baffinlændere.

her; saaledes har alle Harpunspidserne Huller for Surringen, og flere af dem tilhører de af Typen Thule 2 videreudviklede Former. Sikre Stengrave fra den ældre Bebyggelse ved Naujan har vi saaledes ikke.

Dernæst et Par Ord om Qilalukens Stilling. Baade Mitimatalik og Malerualik paa King William Land staar Naujan meget nær og er rimeligvis fra samme Periode; det samme er antagelig Tilfældet med de ældste Huse ved Kûk paa Southampton Island. Derimod er utvivlsomt Qilalukan — eller i hvert Fald største Delen af Fundet — noget yngre. En hel Række Former — nogle er allerede nævnt foran — knytter dette Fund til Thule Distriktets Inugsuk-Fase, saa der er al Grund til at sætte Qilalukan til 14.—15. Aarhundrede. Men det er ikke Inugsuk-Kultur, vi har ved Qilalukan! det er en videre Udvikling af Thule-Kulturen, karakteriseret ved lange Modhageharpuner med flere Modhager og en Række andre Typer. Qilalukan og Thules Inugsuk-Kultur maa kaldes parallelle, samtidige, som to Grene paa samme Stamme, den gamle Thule-Kultur.

Om Naujan-Fundet er et Par Aarhundreder ældre eller yngre er dog ikke noget, der rækker ved Hovedresultaterne i Holtveds Bog. Disse er: 1) Paavisning af, at der har eksisteret ren Dorset-Kultur i Grønland, 2) at der har eksisteret ren Thule-Kultur, 3) at Inugsuk-Kulturen og derigennem Nordboindflydelse er naaet helt op i Thule-Distriktet, 4) Ruinø-Indvandringen direkte fra Alaska og endelig 5) disse Kulturgruppers indbyrdes Aldersforhold og deres absolutte Tidsbestemmelse. Der er her skabt en kronologisk Rygrad for hele Eskimo-Arkæologien, som altid vil beholde sin blivende Værd.

For Grønlands Arkæologi betyder det, at man nu bedre ved, hvad man skal lede efter, naar man skal søge efter Spor af de Eskimoer, der var i Vestgrønland før Nordboerne; det er sandsynligvis Dorset-Kulturens Former. Der er i Vestgrønland fundet mange af denne Kulturs Stenredskaber; men da mange af disse er optaget i den senere Inugsuk-Kultur, kan man ikke være sikker paa, at de er ældre end denne. Der er paa flere Steder i Vestgrønland (og forøvrigt ogsaa i Østgrønland) fundet meget gammelt udseende Husruiner, som ved Udgravningen intet har indeholdt; jeg mindes saaledes meget gamle Husgrupper ved Itsarnisarmiut i Tingmiarmiut-Omraadet og Sermitsiarmiut i Anoritôq-Omraadet, begge i det sydøstlige Grønland. Det er jo muligt, at man i nogle af Husene paa saadanne Pladser har de gaadefulde Eskimolevninger, som de første Nordboer fandt, da de kom til Grønland.